

ÖRSKELLJUNGA
KOMMUN

Lagstiftarens vilja

Lag(2005:429) om god man för ensamkommande barn

Urval av lagens förarbeten

Urval ur föräldrabalken

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om god man i vissa fall för den som är under 18 år och som är utländsk medborgare eller statslös.

Om företrädare i andra fall för underåriga utländska medborgare finns bestämmelser i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

När en god man skall förordnas

2 § Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, skall överförmyndaren förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter.

God man skall också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden.

God man skall inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

3 § Ansökan om god man får göras av Migrationsverket och av socialnämnden i den kommun där barnet vistas. Överförmyndaren får också självmant ta upp frågan.

God man skall förordnas så snart det är möjligt.

I ett ärende om förordnande av god man skall överförmyndaren ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Vem som kan utses till god man

4 § I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12 och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget skall överförmyndaren fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

När godmanskapet upphör

5 § Ett godmanskap skall upphöra

1. om någon av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe anländer till Sverige och är i stånd att utöva förmynderskapet och vårdnaden,
2. om barnet varaktigt lämnar Sverige,
3. om en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken utses för barnet,
4. om det är uppenbart att god man av någon annan anledning inte längre behövs.

Överförmyndaren beslutar om upphörande av godmanskapet.

När barnet fyller 18 år upphör godmanskapet utan särskilt beslut.

6 § En god man har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Skall godmanskapet fortsätta, är den gode mannen dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man har utsetts. En god man som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget skall entledigas.

Överförmyndaren beslutar om entledigande. Uppkommer en fråga om att entlediga den gode mannen enligt andra stycket och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen skall skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle innebära fara för barnet.

7 § Ansökan om upphörande av godmanskap eller entledigande av en god man får göras av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe samt av den gode mannen. Överförmyndaren får också självständigt ta upp frågan.

Överförmyndaren skall ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske och det inte är obehövligt.

8 § Dör en god man, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndare som har tillsyn över godmanskapet.

9 § Innan överförmyndaren förordnar någon till god man eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, skall han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 6 § andra stycket, skall den gode mannen ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

När ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare skall göras

10 § Beviljas barnet uppehållstillstånd, skall socialnämnden i den kommun där barnet vistas hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. Överförmyndaren skall underrätta socialnämnden om att förutsättningar för en sådan talan eller anmälan föreligger.

Behörig överförmyndare

11 § I fråga om behörig överförmyndare enligt denna lag finns bestämmelser i 11 kap. 25 § föräldrabalken.

Allmänna bestämmelser, tillsyn m.m.

12 § I frågor om god man enligt denna lag tillämpas 11 kap. 14 § samt 12, 14, 16 och 19-21 kap. föräldrabalken.

Övergångsbestämmelser

2005:429

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. Den som vid utgången av juni 2005 var förordnad som tillfällig förmyndare eller som god man med stöd av 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap för ett barn som omfattas av denna lag skall anses som god man enligt denna lag.

Urval ur statens offentliga utredningar SOU 2003:51

7.4.1 Den gode mannens uppgifter En underårig utländsk medborgare eller underårig statslös person som anländer till Sverige utan sina föräldrar eller någon vuxen person som kan anses ha trätt i föräldrarnas ställe befinner sig i en mycket utsatt situation. Förutom att den underåriga i sådana situationer saknar en vuxen person som han eller hon kan anförtro sig till och som kan ta tillvara den unges intressen finns det risk för att den underåriga utsätts för faror av olika slag eller själv sätter sin säkerhet på spel. Det är därför angeläget att det snarast möjligt utses en vuxen ställföreträdare för den underåriga. I dag kan en god man för ensamkommande barn endast agera företrädare i förmyndarens ställe. Detta är en otillfredsställande lösning eftersom den gode mannen inte kan fatta beslut i de frågor som rör den unges personliga förhållanden, t.ex. boende, skolgång, hälso- och sjukvård etc. För att på ett meningsfullt sätt kunna sörja för den underåriges behov måste den gode mannen få befogenhet att fatta beslut även i frågor som normalt ankommer på barnets vårdnadshavare.

En god man som förordnas enligt den föreslagna lagstiftningen träder i barnets föräldrars ställe vilket innebär att han eller hon är behörig att fatta alla beslut som rör barnet. Uppgiften att vara god man för ett ensamkommande barn handlar ytterst om att tillförsäkra barnet en trygg tillvaro, vilket innebär skyldigheter med därtill knutna befogenheter för den gode mannen.

Det ankommer inte på den gode mannen att fysiskt sörja för den dagliga omvårdnaden och tillsynen av den underåriga, såvida inte den gode mannen även är familjehemsförälder. Den gode mannen skall således inte handla mat, tvätta kläder, skjutsa barnet till skolan etc. Däremot skall han ha regelbunden kontakt med barnet, det hem där barnet vistas, det offentliga biträdet och den skola eller utbildning som barnet deltar i, varvid han skall försäkra sig om att barnet har det bra. Det skall härvid framhållas att det ankommer på den gode mannen att aktivt verka för att dessa kontakter kommer till stånd och upprätthålls. Den gode mannen skall således hålla sig informerad om den unges situation och vid behov vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga. Det kan röra sig om allt ifrån att ge barnet praktiska råd till att lämna samtycke till den underåriges boende. Den gode mannen skall alltid ha barnets bästa för ögonen när han eller hon fattar beslut i frågor som rör den underåriga. Dessa beslut skall om möjligt fattas i samråd med den underåriga, varvid den gode mannen med hänsyn till barnets ålder och mognad skall beakta den unges önskemål. Barn och ungdomar har ibland svårt att uttrycka vad de känner och den gode mannen måste därför vara lyhörd för de signaler som den unge sänder ut. Framkommer det omständigheter som tyder på att allt inte står rätt till skall den gode mannen vidta lämpliga åtgärder.

En vårdnadshavare har i allmänhet en tillsynsplikt beträffande sina barn. Även de personer som har hand om barnets dagliga omsorg utan att vara vårdnadshavare, t.ex. familjehemsföräldrar, omfattas av denna tillsynsplikt. Om vårdnadshavaren brister i sin tillsynsplikt och barnet vållar tredje man en skada kan vårdnadshavaren bli skyldig att utge skadestånd. I vissa fall kan vårdnadshavaren drabbas av straffrättsligt ansvar för att inte ha hindrat den unge från att begå brott, se t.ex. 9 kap. 1 § körkortslagen som föreskriver att en vårdnadshavare kan dömas till böter om han eller hon uppsåtligt eller av oaktsamhet har underlåtit att göra vad som ankommer på honom eller henne för att hindra barn under 15 år från att köra moped klass II. Eventuell skadeståndsskyldighet är emellertid beroende av bl.a. hur väl vårdnadshavaren känner till barnets sinne-

lag. Vidare är vårdnadshavarens möjligheter att ingripa också av stor betydelse, se Sund, Tillsyn över barn, 1989, s. 180 ff.

Vad gäller gode män för ensamkommande barn träder dessa i vårdnadshavarens ställe. De kan således i och för sig bli skadeståndsskyldiga för bristande tillsyn av det ensamkommande barnet. Sannolikt kan en sådan skyldighet emellertid uppkomma endast i undantagsfall. Den gode mannen är ju normalt inte ansvarig för den dagliga fysiska omvårdnaden och har således högst begränsade möjligheter att hindra barnet från att företa skadegörande handlingar under t.ex. lek och spel. Ansvar för tillsyn torde i stället ligga på den som sörjer för den dagliga omsorgen, t.ex. en familjehemsförälder. Om den gode mannen emellertid får reda på någon omständighet som kan innebära att barnet riskerar att skada någon annan är han skyldig att själv vidta åtgärder eller tillse att någon annan gör det.

Den underåriges ekonomiska förhållanden

Vad gäller den underåriges ekonomiska förhållanden ankommer det på den gode mannen att i enlighet med bestämmelserna i 13 kap. föräldrabalken sörja för att eventuella tillgångar som barnet har med sig eller erhåller här förvaltas på ett säkert och bra sätt. Den gode mannen skall härvid företräda barnet vid öppnandet av bankkonto och biträda vid köp av varor som inte täcks av barnets fickpengar, t.ex. dyrare kläder och elektronikvaror. En underårig som har fyllt 16 år får emellertid själv förfoga över vad han eller hon har förvärvat genom eget arbete. För personer som snart blir 18 år kan det bli aktuellt att företräda den underåriga vid tecknandet av hyreskontrakt avseende bostadslägenhet. Vidare ankommer det på den gode mannen att hjälpa till med att ansöka om olika former av ekonomiska bidrag, t.ex. studiebidrag. Skulle barnet hamna i en rättslig tvist företräds det i de flesta fall av den gode mannen, se 11 kap. 1 § rättegångsbalken. Rör tvisten t.ex. egendom som en underårig har förvärvat genom eget arbete får han eller hon dock själv föra talan. För det fall barnet företräds av den gode mannen i en tvist ankommer det på denne att bl.a. ta ställning till om ett juridiskt biträde skall anlitas.

Ytterligare om den underåriges personliga förhållanden

Beträffande den underåriges personliga förhållanden skall den gode mannen hålla kontakt med det familjehem eller anläggningsboende som barnet befinner sig i. Den gode mannen skall också hålla kontakt med socialnämnden i den kommun där barnet är placerat eller skall placeras, varvid han skall förvissa sig om att familjehemsutredning sker och förmedla uppgifter om barnet och dess behov till socialnämnden. Om barnet har särskilda behov, t.ex. på grund av sjukdom eller handikapp, åligger det den gode mannen att ansöka om bistånd enligt socialtjänstlagen eller enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Även i övrigt åligger det den gode mannen att vid behov förmedla kontakt mellan barnet och hälso- och sjukvården. Vidare skall den gode mannen som ovan nämnts hålla sig informerad om den unges skolgång och delta i skolans utvecklingssamtal rörande barnet. Det är härvid den gode mannen som skall lämna samtycke till att den underåriga får följa med på skolresor etc.

Skulle den underåriga bli utsatt för brott skall den gode mannen stötta barnet vid eventuella förhör och hålla kontakt med polis, åklagare och målsägandebiträde. Vidare skall den gode mannen, om brottet rör egendom som den underåriga inte själv får råda över, företräda barnet enligt 20 kap. 14 § rättegångsbalken. Om den underåriga själv begår kriminella handlingar skall den gode mannen underrättas om händelsen och kallas till de förhör som hålls med den unge, se 5 och 33

§§ lagen (1964:167) om unga lagöverträdare. Den gode mannen skall hålla sig informerad om ärendets utveckling. Vidare skall han eller hon vara närvarande vid meddelandet av en eventuell åtalsunderlåtelse, se 18 § nämnda lag. Om ärendet leder till åtal skall den gode mannen underrättas härom eller, om fängelse kan följa på brottet, kallas att höras i målet, se 26 § nämnda lag. Det faktum att den gode mannen biträder den unge i dessa sammanhang innebär inte att barnet förtas rätten till målsägandebiträde eller offentlig försvarare.

Den gode mannen skall också hålla sig informerad om hur ärendet om uppehållstillstånd utvecklas och härvid hålla kontakt med den underåriges offentliga biträde och vid behov närvara vid eventuella förhör. Skulle den underårige inte beviljas uppehållstillstånd skall den gode mannen gå igenom beslutet tillsammans med den underårige och det offentliga biträdet för att ta ställning till om det skall överklagas. I samband härmed skall framhållas att den gode mannen skall medverka till de försök som görs att etablera kontakt mellan den underårige och dennes föräldrar för att om möjligt få till stånd en återförening här eller någon annanstans i världen.

Om den underårige får uppehållstillstånd i Sverige skall den gode mannen medverka vid planeringen för barnets framtid, t.ex. var och hur den unge skall bo och vilken skolgång eller annan utbildning som är lämplig. Vidare skall den gode mannen tillse att barnet registreras i folkbokföringen. Vad gäller barnets boende får den gode mannen vägra barnet att bege sig till eller från en viss plats. Skulle barnet avvika från förläggningen eller familjehemmet äger den gode mannen rätt att enligt 21 kap. 7 § föräldrabalken hos länsrätten begära att barnet skall flyttas tillbaka. I avsnitt 7.4.2 görs en närmare analys av problemet med ensamma barn som avviker från anvisat boende.

Den gode mannen skall även efter det att den underårige fått uppehållstillstånd se till att denne har det bra i sitt boende och deltar i skolarbetet. Om barnet avser ansöka om svenskt medborgarskap skall den gode mannen företräda barnet inför skattemyndigheten.

Gode män omfattas inte av någon tystnadsplikt. Det ligger emellertid i uppdragets natur att en god man för ett ensamkommande barn inte bör föra vidare något som barnet har berättat för honom i förtroende eller yppa känslig information som, om den förs vidare, kan skada barnet. Den gode mannen ersätter barnets föräldrar, som ju inte heller omfattas av någon tystnadsplikt, och skall hela tiden ta tillvara den underåriges intressen och verka för barnets bästa. Att införa regler om tystnadsplikt för gode män har hittills inte ansetts nödvändigt, men för det fall en sådan lagstiftning skall införas bör den ta sikte på alla typer av gode män, således inte endast gode män för ensamkommande barn. Ett sådant projekt är emellertid inte möjligt att genomföra inom ramen för nuvarande utredning. Den omständigheten att en god man inte omfattas av någon tystnadsplikt får emellertid inte innebära att den gode mannen vägras att ta del av information rörande barnet eller att vara närvarande vid t.ex. förhör med den underårige.

Särskilt förordnad vårdnadshavare

Sedan uppehållstillstånd meddelats och barnet har fått hemvist i Sverige skall som regel en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för den unge. Om en särskilt förordnad vårdnadshavare utses innebär detta att godmanskapet skall upphöra. För det fall den gode mannen inte övergår till att vara särskilt förordnad vårdnadshavare skall han eller hon sammanträffa med den eller dem som i stället erhållit uppdraget. Härvid skall den gode mannen lämna uppgifter om den underårige och dennes eventuella behov etc.

Regeringens proposition 2004/05:136 – specialmotiveringen

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Allmänt om uppgifterna

Det har redan framhållits att den gällande ordningen innebär att den som utsetts att vara god man för ett ensamkommande barn bara kan agera i barnets förmyndares ställe. Att detta inte är tillräckligt långtgående framgår av att den gode mannen därmed är förhindrad att fatta beslut i de frågor som rör barnets personliga förhållanden, såsom boende och skolgång samt hälso- och sjukvård. För att den gode mannen på ett fullständigt sätt skall kunna sörja för barnets behov måste han eller hon få befogenhet att besluta även om sådant som det normalt ankommer på barnets vårdnadshavare att råda över.

Den som förordnas att vara god man enligt den nya ordningen bör alltså träda i både vårdnadshavarens och förmyndares ställe. Uppdraget att vara god man för ett ensamkommande barn består ytterst i att tillförsäkra barnet en trygg tillvaro under dess första tid här i landet. Här ligger alltså inte att den gode mannen – i vart fall inte i denna egenskap – skall ha att sköta den dagliga omvårdnaden och tillsynen av barnet. Däremot skall han eller hon naturligtvis ha regelbunden kontakt inte bara med barnet utan också med t.ex. det hem som barnet vistas i, den som företräder barnet i ett pågående utlänningsärende samt den skola som barnet går i. Det ankommer på den gode mannen att aktivt se till att dessa och andra kontakter kommer till stånd och upprätthålls.

Den gode mannen skall alltså vara det nav kring vilket barnets alla angelägenheter samordnas. För den gode mannens beslutsfattande bör därmed gälla att han eller hon har rätt och skyldighet att bestämma i alla frågor som rör barnets angelägenheter, personliga såväl som ekonomiska och rättsliga. I likhet med vad som gäller för vårdnadshavare bör dock även den gode mannen ta den hänsyn till barnets synpunkter och önskemål som dess ålder och utveckling kan ge anledning till. Den gode mannen blir naturligtvis skyldig att ingripa om barnet kan komma till skada.

Ytterligare om uppgiften att ansvara för barnets personliga förhållanden

Det ligger i sakens natur att det är uppgiften att ansvara för barnets personliga förhållanden som kommer att träda i förgrunden för den som utses att företräda ett ensamkommande barn. I detta hänseende skall den Prop. 2004/05:136 30 gode mannen rätta sig efter samma allmänna riktlinjer som enligt föräldrabalken gäller för en vårdnadshavare.

Ytterst är det alltså på honom eller henne som det ankommer att se till att barnet får omvårdnad, trygghet och en god fostran. Likaså skall det säkerställas att barnet får den tillsyn som behövs samt bevakas att försörjnings- och utbildningsfrågorna får en tillfredsställande lösning. En fråga som då inställer sig är om det – som Linköpings tingsrätt och Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet menar – finns anledning att i lagen tydliggöra vilka uppgifter den gode mannen närmare bestämt skall ha.

Regeringen kan för sin del inte se att det föreligger något påtagligt behov av det slaget. En sådan åtgärd kunde tvärtom vara mindre lämplig, eftersom den kan leda till motsatslut och därmed verka avhållande på den gode mannens beredskap att handla i en konkret situation. Lika litet som

det finns anledning att i föräldrabalken detaljerat räkna upp en vårdnadshavares skyldigheter är det alltså behövt att i lagen exakt ange vad den gode mannens uppgifter skall bestå i. Som nyss påpekats – och med detta sagt – kan dock rent allmänt konstateras att det som självklara komponenter i den gode mannens uppdrag måste ingå att hålla regelbunden kontakt med barnet och med dem som har omedelbar insyn över dess boende och skolgång. Vad som därutöver bör komma i fråga för den gode mannen är att stå i kontakt med socialnämnden i den kommun där barnet är placerat eller skall placeras och vid sådana kontakter lämna uppgifter om barnet och dess behov.

Om barnet har särskilda behov – t.ex. på grund av sjukdom eller handikapp – är det naturligt att den gode mannen för barnets räkning ansöker om lämpligt bistånd. Skulle barnet vidare bli utsatt för eller själv begå något brott, ankommer det på den gode mannen att fullgöra de uppgifter som under förundersökning och eventuell rättegång åvilar vårdnadshavaren. Den gode mannen bör också hålla sig informerad om hur behandlingen av barnets ansökan om uppehållstillstånd fortskrider och för det ändamålet stå i kontakt med den som utsetts att vara offentligt biträde åt barnet. Till frågan om den gode mannen även därutöver bör ha uppgifter på utlänningsrättens område återkommer regeringen i avsnitt 8.2. Med de vidsträckta befogenheter som den gode mannen nu förses med följer även möjligheten att utöva ett avgörande inflytande över frågan om barnets boende.

I förlängningen innebär detta att den gode mannen i barnets intresse kan förbjuda barnet att lämna en viss plats, t.ex. ett familjehem eller ett av Migrationsverkets anläggningsboenden. Om barnet trots detta skulle avvika och därefter återfinnas hos någon annan, har den gode mannen möjlighet att begära att länsrätten enligt 21 kap. 7 § föräldrabalken beslutar om åtgärd för att flytta över barnet till honom eller henne. Ytterst kan det därmed komma i fråga att barnet hämtas med polismyndighetens hjälp. Detta innebär en väsentlig förbättring i förhållande till vad som nu får anses gälla. Enligt regeringens mening har därmed en lösning tillhandahållits på de problem som behandlats i avsnitt 4.2.3.

Frågan om tystnadsplikt

Utredningen gör bedömningen att särskilda regler om tystnadsplikt inte bör gälla för dem som utses att vara god man för ensamkommande barn. Detta kritiserar av Sveriges advokatsamfund och Svenska Röda Korset, Prop. 2004/05:136 31 som för sin del förordar att sådana bestämmelser tas in i lagen. Regeringen ansluter sig emellertid till utredningens bedömning. Att någon förordnas att vara god man enligt en bestämmelse i föräldrabalken medför inte för närvarande att han eller hon – trots sina känsliga uppgifter – omfattas av någon tystnadsplikt.

Som redan tidigare har framhållits bör den nya regleringen om företrädare för ensamkommande barn så långt möjligt bygga på och ansluta till föräldrabalkens ställföreträdarformer. Det är också att märka att den gode mannen träder i stället för barnets föräldrar, som i denna sin egenskap som bekant inte omfattas av tystnadsplikt. Några särskilda regler om tystnadsplikt bör därför inte heller gälla för den som utses att vara god man för ett ensamkommande barn. Dock ligger det givetvis i uppdragets natur att den som är god man för ett sådant barn inte bör föra vidare något som barnet har berättat i förtroende eller föra vidare känslig information som kan skada barnet. Mot den bakgrunden torde avsaknaden av tystnadsplikt inte kunna åberopas som skäl för att för-

vägra den gode mannen att ta del av information om barnet eller att vara närvarande vid t.ex. förhör.

Utdrag ur föräldrabalken

12 § Till god man eller förvaltare ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Föreslår den enskilde en viss person som god man eller förvaltare, ska den personen förordnas, om han eller hon är lämplig och vill åta sig uppdraget. Detsamma gäller om en god man ska förordnas att bevaka en underårigs eller bortavarendes rätt i ett dödsbo och den avlidne har gett till känna vem den avlidne önskar till god man. Innan någon förordnas till god man eller förvaltare ska hans eller hennes lämplighet kontrolleras i den utsträckning som behövs. Den som är underårig eller som själv har förvaltare får inte vara god man eller förvaltare. *Lag (2014:886)*.

13 § När omständigheterna motiverar det, kan flera gode män eller förvaltare förordnas för den enskilde. *Lag (1994:1433)*.

Förvaltning

God man förordnad för ensamkommande barn, ska i förekommande fall, förvalta egendom under samma villkor som föräldrar. (SOU 2003:51, s 108)

Det betyder att i dem ganska ovanliga fall där det finns egendom att förvalta, ska bestämmelser i föräldrabalken om förvaltning tillämpas.

13 kap. Föräldrars förmyndarförvaltning

Föräldrars rådgivning

1 § När en omyndigs föräldrar är förmyndare, bestämmer de hur tillgångar som står under deras förvaltning skall användas eller placeras, om inte annat följer av denna balk eller annan författning.

Om en av föräldrarna till följd av frånvaro eller sjukdom eller av någon annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut om förvaltningen som inte kan skjutas upp utan olägenhet, bestämmer den andra föräldern ensam. Denna förälder får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse, om inte den omyndiges bästa uppenbarligen kräver det. Om endast en av föräldrarna är förmyndare, gäller bestämmelserna om föräldrar honom eller henne.

I fråga om vård av en omyndigs rätt i dödsbo eller annat oskiftat bo gäller bestämmelserna i 15 kap. *Lag (1994:1433)*.

Kontroll av förvaltningen av viss egendom

2 § När värdet på en omyndigs tillgångar, som ska förvaltas av föräldrarna, genom arv, gåva, värdestegring eller på något annat sätt har kommit att överstiga åtta gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, tillämpas bestämmelserna i 3–7 §§ för förvaltningen.

Dessa bestämmelser gäller även egendom som, under villkor om att förvaltningen av den ska stå under överförmyndarens kontroll (särskild överförmyndarkontroll), har tillfallit den omyndige

1. genom arv eller testamente,
2. genom gåva, under förutsättning att givaren skriftligen har anmält gåvan till överförmyndaren, eller
3. genom förmånstagarförordnande vid försäkring med anledning av dödsfall eller vid pensions-sparande enligt lagen (1993:931) om individuellt pensions-sparande.

Med egendom som anges i andra stycket jämställs egendom som har trätt i stället för sådan egen-dom samt avkastning av egendomen. *Lag (2010:1203)*.

3 § Inom en månad efter det att värdet på en omyndigs tillgångar överstigit det belopp som anges i 2 § första stycket skall föräldrarna ge in en förteckning över den omyndiges egendom till över-förmyndaren.

Har egendom tillfallit en omyndig med villkor om särskild överförmyndarkontroll enligt 2 § andra stycket, skall föräldrarna ge in en förteckning över egendomen till överförmyndaren inom en må-nad därefter.

Förteckningarna skall avges på heder och samvete. *Lag (1994:1433)*.

4 § Andra värdehandlingar än sådana som nämns i 5 § första stycket skall säljas och fordringar drivas in så snart det lämpligen kan ske, om det inte är till fördel för den omyndige att värdehand-lingarna behålls eller att fordringarna förblir utestående.

Annan lös egendom än som nu har nämnts och som inte omfattas av 10 § skall säljas vid en lämplig tidpunkt, om inte egendomen är till nytta eller har särskilt värde för den omyndige eller den omyndiges familj eller egendomen av någon annan särskild anledning bör behållas. *Lag (1994:1433)*.

5 § Den omyndiges tillgångar får utan samtycke av överförmyndaren placeras i

1. skuldförbindelser som har utfärdats eller garanterats av stat eller kommun,
2. skuldförbindelser som har utfärdats av Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller av ett utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig regle-ring som väsentligen stämmer överens med den som gäller för banker eller andra kreditinstitut här i landet, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till be-talning först efter utfärdarens övriga fordringsägare, eller
3. andelar i en värdepappersfond som avses i lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller i ett utländskt fondföretag som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersfonder här i landet.

Den omyndiges tillgångar får vidare utan överförmyndarens samtycke lånas ut mot säkerhet av panträtt på grundval av in-teckning i fast egendom inom sextio procent av det senast fastställda taxeringsvärdet. *Lag (2013:562)*.

6 § Om överförmyndaren samtycker till det, får den omyndiges tillgångar placeras i aktier och även i övrigt placeras på något annat sätt än som anges i 5 §.

I fråga om köp av fast egendom m.m. finns bestämmelser i 10 §. *Lag (1994:1433)*.

7 § Pengar som inte placeras enligt 5, 6 eller 10 § och som inte heller omedelbart behöver använ-das ska göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag. I anslutning till en placering enligt 5 eller 6 § får pengar dock föras över till ett konto hos ett värdepappersbo-lag, även om någon ränta inte är avtalad. *Lag (2008:910)*.

Bankmedel

8 § Pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag enligt 16 kap. 11 § eller med uppgift till banken eller kreditmarknadsföretaget om att de skall stå under särskild överförmyndarkontroll får inte tas ut utan överförmyndarens samtycke. *Lag (2004:422)*.

Upphävande av eller lättnader i kontrollen

9 § Överförmyndaren ska besluta att bestämmelserna i 4–7 §§ inte längre ska tillämpas, om värdet på den omyndiges tillgångar har kommit att sjunka till ett belopp som understiger fyra gånger gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken och det inte finns särskild anledning att låta kontrollen fortgå.

Ett beslut enligt första stycket gäller inte egendom som har tillfallit den omyndige under villkor om särskild överförmyndarkontroll.

Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden eller i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren helt eller delvis besluta om undantag från 3–7 §§. *Lag (2010:1203)*.

Fast egendom m.m.

10 § För den omyndiges räkning får föräldrar endast med överförmyndarens samtycke

1. genom köp, byte eller gåva förvärva fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller övertagande av hyresrätt till en bostadslägenhet,
2. ingå avtal om nyttjanderätt till någon annans fasta egendom, om det inte gäller hyra av en bostadslägenhet eller en tillfällig upplåtelse av ringa ekonomisk betydelse,
3. sälja eller byta bort fast egendom eller nyttjanderätt till sådan egendom, om det inte gäller byte av en bostadslägenhet, eller
4. låta inteckna, hyra ut eller på något annat sätt med nyttjanderätt upplåta fast egendom eller tomträtt.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 1 eller 2 skall lämnas, om inte förvärvet eller avtalet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur, den omyndiges ålder och framtida behov eller andra omständigheter.

Samtycke till en åtgärd som avses i första stycket 3 eller 4 får lämnas endast om åtgärden är lämplig med hänsyn till egendomens natur samt den omyndiges ålder, framtida behov och samlade tillgångar.

Bestämmelserna om nyttjanderätt gäller även i fråga om servitut och rätt till elektrisk kraft, om rättigheten har upplåtits genom avtal.

Samtycke enligt denna paragraf gäller under sex månader från det att samtycket lämnades. *Lag (1994:1433)*.

Bortgivande av egendom

11 § Föräldrar får inte ge bort den omyndiges egendom, om det inte är fråga om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den omyndiges ekonomiska villkor.

Med överförmyndarens samtycke får föräldrar använda den omyndiges inkomster till understöd åt anhöriga eller andra som står den omyndige nära. *Lag (1994:1433)*.

Upptagande av lån m.m.

12 § För den omyndiges räkning får föräldrar endast med överförmyndarens samtycke

1. ta upp lån eller företa någon annan rättshandling som innebär att den omyndige sätts i skuld,
2. ingå borgensförbindelse, eller

3. ställa den omyndiges egendom som säkerhet för den omyndiges eller någon annans förbindelse.

Är det fråga om åtgärder enligt första stycket som faller inom ramen för en rörelse som föräldrarna med överförmyndarens samtycke driver för den omyndiges räkning, behövs samtycke endast i fråga om pantsättning av fast egendom eller tomträtt. Samtycke behövs inte i fråga om statliga lån som tas upp för att ge den omyndige hjälp till utbildning eller bosättning.

Samtycke får lämnas endast om åtgärden behövs för att trygga den omyndiges övriga egendom eller kan anses nödvändig för den omyndiges utbildning eller uppehälle eller om det annars finns särskilda skäl för åtgärden. *Lag (2008:910)*.

Rörelse

13 § Föräldrar får inte låta den som är under sexton år driva rörelse.

Om den omyndige har fyllt sexton år, får föräldrarna endast med överförmyndarens samtycke låta honom eller henne driva en rörelse som medför bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078). Utan överförmyndarens samtycke får föräldrarna inte själva driva en sådan rörelse för den omyndiges räkning. Samtycke får lämnas endast om den omyndiges ekonomiska och personliga förhållanden är sådana att det med beaktande av rörelsens art är lämpligt att samtycke ges. *Lag (1999:1080)*.

Redovisning av viss egendom

14 § Föräldrar skall före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Årsräkningen skall avges på heder och samvete. I årsräkningen skall anges

1. egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser,
2. skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter, och
3. inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning. *Lag (1994:1433)*.

15 § Har den omyndige fyllt arton år eller har föräldrarna dessförinnan entledigats som förmyndare, skall de inom en månad därefter lämna en sluträkning till överförmyndaren beträffande egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Sluträkning skall vidare lämnas inom en månad när ett villkor enligt 2 § andra stycket om särskild överförmyndarkontroll återkallats eller överförmyndaren enligt 9 § första stycket beslutat att överförmyndarkontrollen skall upphöra.

Sluträkningen skall innehålla en redogörelse för förvaltningen under det löpande året fram till dess att förmynderskapet upphörde, villkoret om särskild överförmyndarkontroll återkallades eller överförmyndaren beslutade att kontrollen skulle upphöra. Räkningen skall avges på heder och samvete.

Vad som sägs om årsräkning i 14 § andra stycket gäller också i fråga om sluträkning. *Lag (1994:1433)*.

16 § Om det med hänsyn till föräldrarnas och den omyndiges förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren befria föräldrarna från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form. I fråga om årsräkning får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare. *Lag (1994:1433)*.

17 § Anmäler föräldrarna att de är förhindrade att inom föreskriven tid lämna förteckning enligt 3 §, årsräkning eller sluträkning till överförmyndaren, kan överförmyndaren bestämma ny tid för avlämnandet. *Lag (1994:1433)*.

Särskilda beslut av överförmyndaren i vissa fall

18 § Överförmyndaren får förelägga föräldrarna att i årsräkning eller på annat sätt redogöra för sin förvaltning utöver vad som följer av 14 och 15 §§, om den omyndige begär det eller om det annars finns särskilda skäl. *Lag (1994:1433)*.

19 § Om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen, får överförmyndaren

1. besluta att 3–7 §§ ska tillämpas även i andra fall än som följer av 2 §,

2. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank, kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag, utöver vad som följer av 8 §,

3. besluta att värdehandlingar ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut i Sverige,

4. genom meddelande till en central värdepappersförvarare, den som för ett register enligt 4 kap. 11 § lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller enligt 12 kap. 5 § lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder eller den som har registrerats som förvaltare av finansiella instrument eller andelar i värdepappersfonder eller i specialfonder, begränsa föräldrars möjlighet att förfoga över rättigheter som registreras enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument eller som avses i lagen om värdepappersfonder eller i lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder, och

5. genom meddelande till den som ska betala pengar till den omyndige besluta att pengarna ska sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag. Meddelas beslut enligt första stycket 3, ska föräldrarna träffa avtal med ett värdepappersinstitut på villkor som överförmyndaren har godkänt. Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal. *Lag (2013:562)*.

Vissa åtgärder vid förvaltningens upphörande

20 § Om föräldrarnas förvaltning upphör därför att barnet har blivit myndigt, skall föräldrarna genast överlämna de förvaltade tillgångarna till honom eller henne. Om föräldrarnas förvaltning upphör därför att någon annan skall överta förvaltningen, skall föräldrarna genast överlämna de förvaltade tillgångarna till denna person. *Lag (1994:1433)*.

21 § När föräldrarnas förvaltning upphör, skall de hålla sina räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen tillgängliga för granskning. Om det behövs, skall överförmyndaren bestämma tid och plats för en sådan granskning. Sedan tiden för att väcka talan enligt 12 kap. 15 § har gått ut eller, om talan har väckts, det finns en dom i ersättningsfrågan som vunnit laga kraft, skall räkenskaper och övriga handlingar som rör förvaltningen lämnas över till den som är behörig att ta emot redovisning över förvaltningen. *Lag (1994:1433)*.

Föräldrars död eller konkurs

22 § Dör en av föräldrarna, skall dödsboet svara för att den omyndiges egendom redovisas och åtgärder vid förvaltningens upphörande vidtas enligt detta kapitel, om inte förvaltningen skall skötas av den andra föräldern. Vad som nu har sagts om dödsbo gäller konkursförvaltaren, om en av föräldrarna försätts i konkurs. *Lag (1994:1433)*.